

Maškare u Selcu i zavičajnost u dječjem vrtiću

Frković, Dajana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:356747>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

DAJANA FRKOVIĆ

MAŠKARE U SELCU I ZAVIČAJNOST U DJEČJEM VRTIĆU

Završni rad

Pula, rujan, 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

DAJANA FRKOVIĆ

MAŠKARE U SELCU I ZAVIČAJNOST U DJEČJEM VRTIĆU

Završni rad

JMBAG:0303103356, redoviti student

Studijski smjer: Sveučilišni prijediplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje na hrvatskom jeziku

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, svibanj, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOGA DJELA

Ja, _____, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom "_____“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis _____ U Puli, _____

SAŽETAK

Maškare u Selcu predstavljaju dugogodišnju tradiciju koja je duboko ukorijenjena u lokalnoj kulturi i običajima. Kao značajan dio zavičajne baštine, maškare pružaju djeci u vrtiću mogućnost da kroz igru i kreativno izražavanje razvijaju osjećaj pripadnosti svojoj zajednici. Aktivnosti vezane uz maškare, poput izrade maski, sudjelovanja u povorkama i učenja o tradicijskim običajima, potiču djecu na istraživanje i razumijevanje kulturnog identiteta svog zavičaja. Kroz ove aktivnosti, djeca ne samo da razvijaju kreativne i socijalne vještine, već i usvajaju vrijednosti koje se prenose kroz generacije. U dječjem vrtiću, ovakve zavičajne aktivnosti imaju posebnu važnost jer omogućuju najmlađima da kroz igru i zajedništvo usvoje ključne elemente lokalne tradicije, čime se jača njihov osjećaj identiteta i pripadnosti zajednici.

Ključne riječi: tradicija, maškare, zavičajnost, identitet, zajednica

SUMMARY

The "Maškare" (Carnival) in Selce represent a longstanding tradition deeply rooted in local culture and customs. As a significant part of the local heritage, the "Maškare" offer children in preschool an opportunity to develop a sense of belonging to their community through play and creative expression. Activities related to the "Maškare," such as mask-making, participating in parades, and learning about traditional customs, encourage children to explore and understand the cultural identity of their region. Through these activities, children not only develop creative and social skills but also adopt values that are passed down through generations. In preschool, such heritage activities are especially important as they enable young children to learn key elements of local tradition through play and togetherness, thereby strengthening their sense of identity and community belonging.

Keywords: tradition, "Maškare," heritage, identity, community

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	USMENA KNJIŽEVNOST	2
3.	OBIČAJI	4
3.1.	MAŠKARANI OBIČAJI	4
4.	SELCE	5
4.1.	POVIJESNI RAZVOJ SELCA	7
4.2.	KULTURNA BAŠTINA SELCA	8
5.	MAŠKARE U SELCU	17
5.1.	MESOPUSNA SREDA	20
5.2.	MESOPUSNI ČETRTCI – TUSTI, FUSTI, POBERUHI	20
5.3.	MESOPUSNE SUBOTE I NEDILJE	20
5.4.	MESOPUSNI PONEDILJAK	22
5.5.	MESOPUSNI UTORAK	22
5.6.	ČISTA SREDA – PEPELNICA	24
6.	MAŠKARE U DJEČJEM VRTIĆU RADOST U SELCU	26
6.1.	MAŠKARE U DUDAČIMA	28
6.2.	MAŠKARE U DELFINIMA	29
7.	ZAKLJUČAK	30
8.	POPIS LITERATURE	31
9.	POPIS ILUSTRACIJA	32

1. UVOD

Kolegij Usmena zavičajna baština potaknuo je istraživanje na temu tradicije malog mjesta Selce, koje je u sastavu Grada Crikvenice. U bogatoj usmenoj i tradicijskoj baštini mjesta Selce, u ovom radu izdvojeno je "peto" godišnje doba, kako ga se naziva, odnosno razdoblje maškara. Rad se vraća u dane djetinjstva, kada su se djeca već u vrtiću maškerala i kada im se već tada "usađivalo" znanje o maškaranju i maškaranim običajima. Ono što najviše privlači u maskiranim običajima je njihova duboka simbolika. Svaka maska nosi sa sobom priču, tradiciju i duhovnost koja povezuje ljude kroz vjekove. Prisutno je osjećanje kao dijela nečeg većeg kada se osoba nađe okružena ovom magijom, kao da se ujedinjuje s duhovima prošlosti i budućnosti.

Ljubav prema maskiranim običajima nije samo vezana uz zabavu i igru uloga, već i uz duboko poštovanje prema tradiciji, kulturi i ljudskoj mašti. To je ljubav koja pokreće, inspirira i neprekidno podsjeća na čaroliju života koja se krije iza svake maske. Kroz ovaj završni rad dočarat će se ljepota maškaranih običaja, prikazati narodne nošnje i uniforme toga kraja, kao i posebna manifestacija "Mlaća prazne slame", koja živi još samo u Selcu.

2. USMENA KNJIŽEVNOST

Usmena književnost kao dio tradicijske kulture važan je segment hrvatskog kulturnog identiteta i njegove prepoznatljivosti u Europi i svijetu (Opačić, 2016: 127). Kao takva, usmena književnost hrvatskog naroda bogata je i raznovrsna u dvama oblicima; u neposrednoj živoj izvedbi i u zapisima usmeno književnih tekstova (Botica, 1995: 5).

Usmena književnost vrsta je govornog priopćavanja za potrebe sudionika neke zajednice, a ti sudionici su međusobno povezani. Neki pojedinac iz naroda koji se osjeti sposobnim oblikovati neke vrijedne sadržaje, oblikuje ih u govor, jezik ili neki drugi izražajni sustav kojim se zajednica služi (npr. ples, pjevanje). Tvorac usmeno književnih tekstova je onaj daroviti pojedinac koji osjeća snagu riječi i unutar govorenoga jezika neke sredine provodi odabir kako bi izrazio svoja raspoloženja i predao ih slušateljima kao oblikovanu strukturu. Pojedinac, odnosno, tvorac je novonastalu strukturu oblikovao u ime zajednice i njihovog zajedničkog mišljenja o nekim temama iz života. Svatko iz povezane zajednice novonastalu strukturu prima kao vlastiti proizvod te joj može dati svoju inačicu.

Usmeno-književni tekst traje onoliko dugo koliko je to potrebno pojedincu ili zajednici. Ako on nije zapisan ili sačuvan na neki drugi način, on pada u zaborav i obično nestaje.

Usmena književnost postoji od kada postoji i čovječanstvo. Od samog početka služenja govorom pa sve do pojave pisma, usmena komunikacija bila je jedini način pružanja ukupnog priopćavanja. Zajedno uz jezik, dijalekte, govor, tradicijska umijeća, rukotvorine, instrumente i obrte čini ne materijalnu kulturnu baštinu i čuva sve ono što je stvorilo tradiciju, a tradicija je skup svih vrijednota neke zajednice (Botica, 1995: 9).

Svaki čovjek rođen je na određenom mjestu, u određenoj sredini, pokrajini, prostoru. To je njegov zavičaj (Jurdana, 2015: 15).

Prema Jurdana (2015: 17), tijekom svog života, osoba prolazi kroz različite faze razvoja, odrastanja, sazrijevanja i starenja, bilo u svom rodnom kraju ili na nekom drugom mjestu. Iako čovjek može mijenjati mjesto prebivališta, osjećaji i doživljaji često ostaju neraskidivo vezani uz mjesto koje zove domom.

Zavičaj, prema tome, ne označava isključivo fizički prostor ili mjesto rođenja, već uključuje i prostor koji oblikuje naše navike i kulturu. Neki ljudi, zbog različitih životnih okolnosti, mogu osjećati pripadnost više različitih krajeva, stvarajući tako višestruke "zavičaje".

Pojam zavičaja i njegova povezanost sa "zavičajnošću", kako objašnjava Ante Bežen, može se promatrati iz mnogih perspektiva. S obzirom na to da zavičaj ima snažnu povezanost s identitetom pojedinca, često ga koristimo u svakodnevnim situacijama (Bežen, 2005, prema Jurdana, 2015:16).

"Ako pođemo od aksioma da je (jezična) umjetnost nužna kao i znanje, tj. da je ona jedan od oblika spoznaje života i traganja za istinom, onda valja istaknuti da je ta i takva umjetnost, „izvrsno organiziran generator jezičnih kodova“, čine čovječanstvu nezamjenjivu uslugu, pružajući mu jedan od najsloženijih i po svom mehanizmu do kraja još nejasnih strana ljudskog znanja." (Lotman, 2011:6 i 9, prema Jurdana, 2015:17).

Kako bi dijete moglo pravilno napredovati i stjecati potrebna znanja, jezična umjetnost ima ključnu ulogu. Nužno je pružati djetetu kvalitetne i zanimljive sadržaje koji će poticati njegov razvoj. Time se posebno bavi aspekt odgoja i obrazovanja poznat kao književni odgoj i obrazovanje. Ovaj koncept ne obuhvaća samo školsku nastavu, već uključuje i druge oblike organiziranog obrazovanja, u svim stupnjevima obrazovnog sustava.

Književni odgoj nudi sustavno osmišljene strategije, koje ne samo da istražuju, već i strukturiraju metodičke pristupe poučavanja. Osnova tih metoda jest književnost, koja se koristi kao umjetnost riječi u razvoju djece.

Temelj tih strategija je omogućiti djetetu pristup kvalitetnim književnim djelima. Kroz vođenu stručnu pomoć, dijete razvija svoje lingvističke i literarne sposobnosti, a s vremenom i književni ukus.

Pitanje koje se postavlja je kako primijeniti ove strategije kod djece predškolske dobi, onih koji još nisu formalno započeli školovanje. U tom periodu, dijete je intenzivno povezano s neposrednim okruženjem u kojem raste, a upravo to okruženje ima ključnu ulogu u oblikovanju njegovih prvih spoznaja o svijetu (Jurdana, 2015: 17).

3. OBIČAJI

Svjedoci smo naprednih tehnoloških inovacija zbog kojih ne pridodajemo važnost na ono što su nam naši predci ostavili, točnije rečeno, običajima i tradiciji koju su oni stoljećima gradili i nastojali očuvati.

Običaj je jedan od temeljnih pojmova stare hrvatske etnografije. Smatralo se da je običaj neupitan, sveobuhvatan i gotovo nepromjenjiv čimbenik u načinu života na selu, a on ima važnost ne pisana zakona. Možemo ih podijeliti na: životne ili obiteljske, godišnje ili kalendarske te radne ili gospodarske običaje (Opačić, 2016: 16).

Narodnim običajima smatra se tradicijom ustaljeni načini ponašanja s normativnim, ceremonijalnim i simboličkim značajkama iako oni mogu biti svojstveni određenoj društvenoj zajednici, vremenski promjenjivi te lokalno varijabilni. Oni su nezaobilazni čimbenici svake kulture, a obilježavaju važne trenutke čovjekova života i istaknute prigode u životu zajednice, bilo da su vezani uz vjerski i gospodarski godišnji ciklus (Opačić, 2016: 16).

3.1. MAŠKARANI OBIČAJI

Naveli smo što su to običaji, no postavili smo si pitanje što su to maškare i maškarani običaji.

Maškare, poklade, karneval ili fašnik su vrijeme koje je smješteno između Sveta tri kraja i Čiste srijede. Kulminiraju tri dana, nedjelja, ponedjeljak i utorak, ali to može biti različito od mjesta do mjesta. Maškare se oslanjaju na starija, prije kršćanska nasljeđa s područja magije, religije i mitologije. One se također održavaju na prelasku iz zime u proljeće. Upravo zbog toga smatralo se da čovjek može određenim postupcima utjecati na prirodu za svoju dobrobit što je posljedica etnoloških tumačenja drevnog smisla i glavna funkcija maškaranih običaja. Novijim istraživanjima maškare se smatraju procesom koji traje stoljećima u različitim društvenim sredinama te su se u tom dugom razdoblju održali

određeni likovi, postupci i simboli, koji u svakom vremenu ne znače isto (Opačić, 2016: 88). Razlikujemo dva tipa karnevala koji su nazvani prema rimskim svečanostima; luperkalijski i saturnalijski. Luperkalijski tip karnevala je što su muškarci maskirani u kostime napravljene od životinjske kože s privezanim zvonima te im je glava obučena u neku kožnu ili drvenu masku s životinjskim rogovima na glavi. Saturnalijski tip karnevala prepoznaje se po osudi karnevalske lutke odnosno mesopusta, koji se povezuje s događajima protekle godine, a posebno se komentirao društveni i politički život. Pogubljenju lutke, mesopusta, prethodi dramska scena u kojoj sudjeluju tužitelj, sudac, branitelj i tugujuća rodbina optuženog. Kao obilježje saturnalijskog karnevala je i maškarana povorka koja prikazuje neki sadržaj, a sudionici povorke svojim kostimom iskazuju maštu. U to vrijeme priređuju se maškarane povorke te maškarani plesovi. Svaki kraj ima svoja specifična obilježja maškara i maškaranja iz čega proizlaze maškarani običaji (Opačić, 2016: 93). Maškarani običaji vezani su uz određene regije i mjesta. Svaka regija ili mjesto ima neka određena pravila i rituale, točno vrijeme kada one počinju i završavaju.

Svaka od tih značajki iskazuje kako su maškare vrijeme u kojem svatko može biti ono što želi, dok se u prošlosti maškarano vrijeme smatralo blagdanskim danima, posebice na selima.

4. SELCE

U priobalnom području koje pripada Gradu Crikvenici nalaze se četiri mjesta, jedno od njih je i Selce. To je maleno primorsko mjesto koje se nalazi u živopisnoj uvali na sjeveroistočnom rubu Kvarnerskog zaljeva. Pripada Primorsko – goranskoj županiji te je dio Grada Crikvenice u kojem se nalaze sve važnije upravne funkcije. O svim potrebama mještana brine Mjesni odbor te Turistička zajednica mjesta Selce (Njavro, 2003: 5).

Selce je turističko mjesto čija je ukupna površina 7,34 km² brežuljkastog terena koji se blago spušta prema moru. Između obale i susjednog mu otoka Krka pruža se Velebitski kanal koji je pogodan za nautičare i ronioce, čiju brojnu posjećenost bilježi i Ronilačko društvo „Mihurić“ iz Selca.

Slika br. 1 – Panorama Selca

Izvor: http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/selce-panorame_selce_0908-11-1067.jpg (08.08.2023.)

Selce broji oko 1800 stanovnika čiji se broj u ljetnim mjesecima popne i do 10 000 po čemu možemo zaključiti kako je Selce jedna od posjećenijih turističkih destinacija.

Slika br. 2 – Grb Selca

Izvor: <http://www.oleander.hr/Images/selce-grb.jpg> (14. 01. 2024.)

4.1. POVIJESNI RAZVOJ SELCA

Razvoj Selca seže još u doba rimske vlasti. Bilo je to mjesto kojim je prolazila važna rimska prometnica koja je povezivala sjever Italije s Dalmacijom. Zatim se ističe razdoblje i vladavina kneževa Krčkih i Zrinskih. Tada se zaselak Selce prvi puta spominje u frankopanskom dokumentu iz 1366. godine kao luka koja pripada gradu Bribiru. Upravo tada nastaju i tri najstarija zaselka; Brdo, Metlina i Selce. Stanovnici su se tradicionalno bavili vinogradarstvom, maslinarstvom, pomorstvom i trgovinom, ali su bili vrsni klesari i zidari.

Krajem 19. stoljeća dolazi do pojave turizma u Selcu. Prvi turisti u Selce dolaze 1880. godine zbog pogodne klime i morskog zraka. 1894. godine Selčani osnivaju dioničko društvo sa svojim kapitalom grade prvo kupalište koje je otvoreno 4. kolovoza te iste godine. 1910. godine počinje izgradnja velikih luksuznih vila, a 1911. godine osniva se Društvo za uređenje i proljepšanje mjesta Selca koji je preteča današnjoj Turističkoj zajednici Selca. 1912. godine grade se prvi hoteli. Turizam je sve više uznapredovao te se Selce počelo intenzivno baviti turizmom koji im je ujedno bio i prihod od kojeg su preživljavali (Njavro, 2003: 36).

Slika br. 3 – Prvo kupalište u Selcu

Izvor: <https://kolekcionar.eu/photos/2b99483fdddc9697c1454671ec404233dce09226.jpg>
(14. 01. 2024.)

Danas, Selce nosi brojna odličja za kvalitetu ponude i uređenosti mjesta. Tako je četiri puta proglašeno za najuređenije turističko mjesto na Kvarneru, a 2002. godine osvojilo je prvu nagradu Hrvatske turističke zajednice „Plavi cvijet“ kao najuređenije turističko mjesto na Jadranu. Čistoća mora, šetalište uz more, lijepo uređene plaže obilježja su Plave zastave koju već nekoliko godina nosi Selce (Njavro, 2003: 38).

Slika br. 4 – Plaža Rokan u Selcu

Izvor: http://photos.uniline.hr/slikeobjekta/USEL-013/okolina_01xl.jpg (08.08.2024.)

4.2. KULTURNA BAŠTINA SELCA

Kulturna baština je skup sačuvanih i njegovanih dobara koji čine ostavštinu naših predaka. Njezina glavna značajka je očuvanje i njegovanje kulture, tradicije te zavičajnih mudrosti. Svako mjesto ima svoju baštinu koja je ujedno i temelj zajednice (Maretić, Caktaš, 2007: 89).

Kulturna baština obuhvaća materijalnu i nematerijalnu baštinu.

Materijalna baština je nepokretna kulturna baština i ona obuhvaća građevine i povijesne lokalitete, spomenike te svi ostali predmeti koji su značajni za neku specifičnu kulturu.

Nematerijalnu baštinu čine običaji, znanja, vještine, jezik, tradicija i dijalekti koji se prenose s generacije na generaciju ili kako se u narodu reče „s koljena na koljeno“. Kao takvu, teže ju je očuvati nego materijalnu baštinu. Od materijalne baštine uvijek će ostati neki ostatci, dok od nematerijalne baštine ostaju samo riječi koje se gube ukoliko se ne zapišu i ne sačuvaju.

Zavičajna baština obuhvaća materijalna i duhovna dobra nekog područja te znanje i vještine koje je pojedinac ostavio na nekom određenom vremenu na nekom prostoru. Ona predstavlja kulturno – umjetničku vrijednost nekog područja koju njezini baštinici nose sa sobom. Onaj narod kojem pripada zavičajna baština, čini ga prepoznatljivim i jedinstvenim u odnosu na druge narode. Narodna književnost, glazba, likovna umjetnost i spomenička baština komponente su koje čine zavičajnu baštinu.

Kao što smo već naveli da svako mjesto ima svoju kulturnu baštinu tako i Selce ima raznoliku kulturnu baštinu, a to su: Župna crkva svete Katarine, Kapela svete Katarine, Kapela svetog Josipa, Metlina, Harmica i „klančiči“, Toč, Polača, Podolčić.

Župna crkva svete Katarine

Sagrađena je 1888. godine u stilu historicizma prema projektu arhitekta Julija pl. Stanisavljevića. Glavni mramorni oltar izradio je Pietro Rizzi, a sliku svete Katarine koja se nalazi iznad svetohraništa izradio je Venecijanski slikar Giovanni Fumi. U crkvi se nalaze orgulje, barokna krstionica koja se sada nalazi ispod kora te barokni relikvijar s moćima svete Katarine (Njavro, 2003: 46).

Slika br. 5 – Župna crkva svete Katarine

Izvor: <http://www.selce.org/img/crkva1.jpg> (15.01. 2024.)

Kapela svete Katarine

Nalazi se u zelenilu malenog parka, a njezina unutrašnjost još je manja zbog zidova čija je debljina viša od 60 centimetara. Smatra se kako kapela svete Katarine potječe iz doba predromanike te je sagrađena pod samom stijenom (Njavro, 2003: 48).

Slika br. 6 – Kapela svete Katarine

Izvor: http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/povijest-selce_0622-1682.jpg
(15. 01. 2024.)

Kapela svetog Josipa

Ona je prvotno bila svetište barokne jednobrodne crkve svete Katarine. Tlocrt izvorne barokne građevine danas se nalazi na zaključku kapele (Njavro, 2003: 50).

Slika br.7 – Kapela svetog Josipa

Izvor: http://www.kulturni-turizam.com/slike/kapela_sv_josipa.jpg (15. 01. 2024.)

Metlina, Harmica i „klančiči“

Metlina je zajedno sa Brdom i Selcem jedno od tri najstarija dijela Selca. Metlina se nalazi sjeverno od glavnog trga odnosno Place i zgrade Harmice.

Harmica je zgrada u kojoj je nekad živio kaštelan odnosno kneževski upravitelj luke. Građena je u tradicionalnom obliku dok je vanjsko stubište bilo zatvoreno. Kasnije se u Harmici carinila roba koja je prolazila trgovačkom lukom Selce. Danas, u prizemlju Harmice nalazi se banka.

Staru jezgru Selca čine osebujne kamene kuće koje na pročelju imaju trijem na „shodiće“ i vanjsko kameno stubište. Kuće su građene u nizu jedna do druge, a između njih su toliko uske uličice koje vode do mora, a ljudi su ih nazvali „klančiči“ (Njavro, 2003: 56).

Toč, Polača, Podolčić

Kao što smo rekli Selčani su se uz ostale djelatnosti bavili i maslinarstvom. Tako je Toč bio mlin za masline. On sadrži monolitni kameni kotač, prešu za cijedenje te kamenice odnosno kamene posude koje su služile za čuvanje ulja. Posljednji selački toč sagrađen je od kamena koji je bio uzet s obližnjih rimskih ruševina u 18. stoljeću.

Slika br. 8 – Toč, mlin za masline

Izvor: <http://www.klikcup.com/images/objects/721/stari-toc-mill.jpg> (15. 01. 2024.)

Polača je općeniti selački naziv za sve izvore vode, a jedan od snažnijih izvora nalazi se na mjestu Podolčić koji je 1987. godine u sklopu uređenja kupališnog parka bio ograđen i na tom mjestu je postavljena fontana. Na posljednjoj Polači izgrađeno je perilo, prostor na kojem se roba koja bi se kod kuće oprala ovdje ispirala. Kraj perila nalazi se mozaik koji prikazuje Selčanku u narodnoj nošnji koja na perilo dolazi s brentom (Njavro, 2003: 56-59).

Slika br. 9 – Polača

Izvor: [http://hr-cro.com/PICTURES/croatia/kvarner/crikvenica_with_neighbourhood/selce/izvir vode po laca/DSC 4445 selce izvir vode polaca big.jpg](http://hr-cro.com/PICTURES/croatia/kvarner/crikvenica_with_neighbourhood/selce/izvir_vode_po_laca/DSC_4445_selce_izvir_vode_polaca_big.jpg) (15. 01. 2024.)

Kao važnu nematerijalnu kulturnu baštinu Selca valja istaknuti selačku narodnu nošnju. Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće način odijevanja još je vrlo očito odvajao seljački društveni sloj od ostalog pučanstva u Hrvatskoj pa tako i u Selcu. Odjevni stil seljaka, svakidašnji i blagdanski, bio je prepoznatljiv za što je odlučujući bio kroj odjeće vrlo starog nastanka, uporaba materijala koji je bio proizveden kod kuće te posebnost izrade ukrasa na određenim materijalima (Opačić, 2016.). Kako smo već rekli, Selčani su bili vrsni zidari i klesari te su odlazili van svog mjesta u potrazi za poslom kako bi mogli prehraniti obitelj. Narodna nošnja Selca počela se gubiti oko 1890. godine, kada su se muškarci u Selce vratili odjeveni u stil koji se nosio ovisno o mjestu u kojem su radili. Tako su oni i svojim ženama počeli donositi odjeću te i one prestaju nositi narodnu nošnju. Nakon toga, narodna nošnja mogla se vidjeti samo u drvenim škrinjama koje su čuvale tu posebnu ne materijalnu baštinu Selca. 1971. godine zalaganjem entuzijasta obnovljene su muške i ženske narodne nošnje Selca (Njavro, 2002: 6-7).

Ženska narodna nošnja

Žensku narodnu nošnju odlikuje jednostavnost i elegancija. Najprije se oblači dugačka bijela košulja ili stomanja koja je šivala do lanenog platna dosta grubih niti. Oko vrata stomanja je završavala mnoštvom nabora ukrašenih finim vezom najčešće izvezeni

geometrijski motivi. Rukavi stomanje su u gornjem djelu bili široki, a oko zapešća stisnuti i ukrašeni bijelom kačkanom čipkom „mirličima“ koja je često bila našivena u tri reda, jedan iznad drugog. Krajevi vratnog izreza stomanje, koji je bio okomito prorezan na prsima, vezali su se tankim vrpčama „plečićima“. Gornji dio stomanje od ramena do struka naziva se „opleće“, a donji dio stomanje ispod struka naziva se „krilo od opleća“.

Preko stomanje se odijevala ukrašena podsuknja odnosno „fris“. Fris je vrsta krila izrađenog od vunene tkanine ili šarenog flanela. Fris je bio nabran u struku dok je po donjem rubu bio ukrašen našivenim bijelim i crvenim vrpčama, a kasnije čipkom. Na fris se u struku našivao uski prslučić „kas“ bez rukava, koji je poput steznika čvrsto držao prsa te se nosio iznad stomanje. Kas se izrađivao od crne tkanine sarza ili baršuna i bio je postavljen čvrstim lanenim platnom i opšivao se crvenim vrpčama „kurdeljama“ koje su na leđima bile složene u „žabice“ i završavale „prhaljima“, dvjema vrpčama koje su se slobodno spuštale niz sarzu.

Gornje ruho koje se nosilo preko stomanje bila je široka i u struku nabrana suknja bijele ili crne boje. Crna suknja, sarza, naziv je dobila po crnom domaćem suknu od kojeg se izrađivala. Crna sarza krojena je vrlo široko, a po donjem rubu s unutarnje strane obrubljena je crvenom trakom koja se s vanjske strane skoro i ne vidi. Ispod sarze se oblači još nekoliko krila kao podsuknje kako bi se pri dnu suknja bolje širila. Sarza je u struku nabrana i dva puta opasana „tkanicom“. Najčešće su bile plave, crvene i zelene boje, a na njima su bili utkani geometrijski ili biljni motivi.

Naziv bijele suknje, „berhana“, označavao je tkaninu kojom se ona šila. Također, kao i ispod sarze, tako se i ispod berhana oblačilo nekoliko krila kao podsuknje kako bi se istaknuli vezani ukrasi koji idu oko nje cijelom dužinom. Berhan je bio više radna odjeća te berhan u Selcu za vrijeme manifestacije Mlača prazne slame, odijevaju žene koje nose poljodjelske alate kao što su grablje, mlatila i košare.

Glavu su žene pokrivale manjim pravokutnim rupcem „rubićem“ dijagonalno presavijenim koji se vezao na zatiljku ili duguljastom maramom „tumban“ kao šal, dug 2 metra i širok 40 centimetara. Rubić ili tumban najčešće je bijele boje, a ukoliko je crne boje onda on označuje žalost.

Oko vrata se nose dva reda koralja i naušnice „rećini“ s likom morčića.

Na prsima se nosi kitica cvijeća koja je utaknuta u kas. Na nogama se nose bijele pletene čarape „hlači“ na koje su se obuvale plitke cipele koje su izgledom sličile opancima odnosno „štikanci“ (Njavro, 2002: 7-22).

Slika br. 10 – Selčanke u narodnoj nošnji

Izvor: <http://www.selce.org/galerija3.html> (08.08.2024.)

Muška narodna nošnja

Košulja muške narodne nošnje sašivena je od bijelog lanenog platna s okomitim prorezom na prsima. Oblači se preko glave i veže se tankim vrpcama „plečićima“. Preko košulje nosi se prsluk „ječerma“ od bijelog, zelenog ili modrog domaćeg platna. Oko pasa nosi se „ćemer“ u kojem su muškarci nosili lulu, novac i kosiricu. Na glavi se nosi šubara „šušnjarica“ koje se izrađivala od crvene čoje ili baršuna i bila je opšivena crnim krznom „vrženog janjića“ ili krznom kune, lisice i ovce. U starija vremena nosila se plitka kapa „rapčin“ koja je nalikovala ličkoj kapi (Njavro, 2002: 31-35).

Slika br. 11 – Selčan u narodnoj nošnji

Izvor: Vlastita arhiva (03. 03. 2024.)

5. MAŠKARE U SELCU

Kao i većina primorskih mjesta, tako i Selce ima svoje maškare. Maškare u Selcu datiraju još u 1876. godinu, a taj običaj se odvija tijekom zadnja tri tjedna prije Pepelnice. Započinju srijedom te ujedno i završavaju Čistom srijedom, odnosno Pepelnicom, kako se to u Selcu kaže.

U Selcu se obilježavaju dani u tjednu koji nose svoje određene nazive, a to su: Mesopusne srede, Mesopusni četvrtci od kojih je prvi Tusti, drugi Fusti, a treći Poberuhi, Mesopusne subote i nedilje, Mesopusni ponedjeljak, Mesopusni utorak, kod kojeg je značajna Mlača prazne slame, zatim tri kola koja se plešu te sam završetak mesopusne ceremonije, odnosno, Mesopusna sredi ili Popelnica. Za Selce poseban značaj ima i Selačka mantinjada. Mantinjadu čini skupina muškaraca koja je nekad bila obučena u bijele brageše odnosno hlače, preko ramena su nosili hrvatsku trobojnicu, a na glavi im je bio rapčin. Današnja uniforma muškaraca se sastoji od bijelih hlača, koje na dnu imaju tri volana u crvenoj, žutoj i zelenoj boji, pulovera u raznim bojama s uvezenim slovom s, koje obilježava početno slovo imena mjesta, i resicama koje padaju od ramena prema dlanovima. Mantinjada također ima i svoju limenu glazbu. U prošlosti, mantinjada je svirala triještinke, harmoniku i pokoji bubanj, dok se danas sviraju harmonika, trube, bubnjevi, činele i slični instrumenti. Ono što se nije promijenilo su primorske i domaće melodije.

Slika br. 12 – Selačka mantinjada u prošlosti i danas

Izvor: Vlastita arhiva (01.02.2024.)

Od 1964. godine uvedene su i selačke mažoretkinje. To je skupina djevojaka koja predvodi mantinjadu. Uniforma selačkih mažoretkinja u prošlosti se sastojala od bijele suknje, crvenog sakoa i šešira na glavi. Danas, uniforma se sastoji od bijele suknje, koja sa svake strane imaju crvenu traku, plavog sakoa koji na ramenima ima zlatne resice, a kopča se zlatnim gumbićima te plavog šešira okruženim hrvatskom trobojnicom.

Slika br. 13 – Selačke mažoretkinje u prošlosti i danas

Izvor: Vlastita arhiva (01.02.2024.)

Slika br. 14 – Selačka mantinjada s mažoretkinjama i narodnim nošnjama

Izvor: Vlastita arhiva (01.02.2024.)

5.1. MESOPUSNA SREDA

Mesopusnom sredom započinje mesopust u Selcu. Po starim narodnim običajima, na prvu Mesopusnu sredu mladi neoženjeni muškarci odlaze u obilazak kućama mladim neudanim djevojkama. Podijele se u dvije grupe i svaka odlazi u određeni dio Selca. Zatim se podjele ponovno te dok jedna grupa odlazi u kuću neudane djevojke, gdje se svira i pjeva, druga grupa oko njezine kuće „krade“ stvari. Ukradene stvari su uglavnom odjeća, stolice, cvijeće, ali znalo se dogoditi da su to bile i barke te malo veće stvari koje su se znale naći u dvorištu neudanih djevojki. Ukradene stvari se tijekom noći odnose u centar, kamo ujutro roditelji neudanih djevojkama dolaze sakupiti iste (Njavro, 2002: 54-58).

5.2. MESOPUSNI ČETRTOCI – TUSTI, FUSTI, POBERUHI

Svaki četvrtak Selcem ide mantinjada zajedno s mažoretkinjama. Pozdravljaju se kućanstva i ugostiteljski objekti. Pozdrav se vrši na način da kapetan Selačke mantinjade istupi i kaže: „Po običaju i navadi staroj ovdje ćemo pozdraviti (kaže se ime domaćina ili vlasnika ugostiteljskog objekta), a u to ime bubanj i muzika složno udaraj“. Domaćini i ugostiteljski objekti mantinjadu ugodno počaste, a mantinjada odsvira nekoliko melodija i odlaze dalje u posjete s pozdravom: „Ovdi ćemo se zahvaliti na iću i piću, prit ćemo i k letu. U to ime bubanj i muzika složno udaraj“ (Njavro, 2002: 48-58).

5.3. MESOPUSNE SUBOTE I NEDILJE

Subote i nedjelje u Selcu oduvijek su bile rezervirane za ples pod maskama. Subota je bila dan kada su se stariji zabavljali pod maskama, dok su nedjelje bile dan za djecu, odnosno dječje čajanke. U prošlosti, maškarani tanci, kako ih se u Selcu nazivalo, održavali su se u hotelima, gdje je mogao doći tko god želi i biti što god želi. Ovisno o financijskoj situaciji, neke maske su bile bogatijeg, a neke siromašnijeg izgleda. No, nije bitno tko ima kakvu masku već da se ljudi druže i zabave. Selčani su maškare nazivali ispušnim ventilom od svih životnih briga i stresova. Razvojem turizma i dolaskom boljih vremena u Selcu je izgrađen Dom prosvjete i maškarani tanci se počinju održavati tamo,

gdje se održavaju i dan danas. Nedjeljom i oni najmlađi dolaze na red. Odlazi se u Dom prosvjete, gdje se može vidjeti puno lijepih malih lica koje se još od najranije dobi uči očuvanju tradicije i maškaranim običajima.

Važna komponenta cijele maškarane ceremonije je i Mesopust. Mesopust je lutka izrađena od slame, obučena u hlače, majicu i nosi šešir na glavi. Mesopust se smatra glavnim krivcem za sva događanja koji su se kroz prethodnu godinu dogodili te na Popelnicu on bude zapaljen kako bi se ti isti događaji ostavili za sobom. Mesopust također ima i svoje ime. Njemu se ime daje na mjesnoj razini te se tim imenom želi istaknuti nešto ili nekoga što je bilo važno ili pak smiješno za mjesto Selce. Tako je u Selcu prvi Mesopust dobio ime „Jura - Bura“. U Selcu, mesopusta rade neoženjeni dečki u noći sa subote na nedjelju (Njavro, 2002: 48-58).

Slika br. 15 – Mesopust, lutka od slame

Izvor: http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/maskare-selce_selce_1002-0719_feh.jpg (16. 01.2024.)

U nedjelju nakon završetka jutarnje mise mantinjada kroz mjesto prolazi s mesopustom, kojeg tada po prvi puta mještani mogu vidjeti i pokušati odgonetnuti zbog čega je mesopust dobio baš takvo ime.

Nakon obilaska mjesta s mesopustom, Selčani odlaze na Riječki karneval. Selčani su Riječkom karnevalu prvi puta pristupili 2002. godine s maskom galeba te upravo ove 2017. godine obilježavaju 15 godina od odlaska na Riječki karneval, kao i 150 godina postojanja Selačkih maškara.

5.4. MESOPUSNI PONEDILJAK

Na Mesopusni ponediljak u obilazak ne odlazi cijela mantinjada već samo neoženjeni muškarci i to isključivo neudanim djevojkama. Na Mesopusni ponediljak muškarci nisu obučeni u uniformu mantinjade već u kožuhe, odnosno staroj ovčjoj koži. Običaj je da vrata ne otvara djevojka već njezina majka, a muškarci pitaju: „Jel divojka doma?“, nakon čega ulaze u kuću. U kući se uz glazbu djevojka pozdravi, a muškarce se ugodno počasti. Još jedan običaj je da muškarac koji nešto osjeća prema djevojci, u čiju su kuću došli, u kuhinji pleše s majkom djevojke, kako bi im se to dalo do znanja (Njavro, 2002: 48-58).

5.5. MESOPUSNI UTORAK

Mesopusni utorak predstavlja zadnji dan mesopusne ceremonije. Na mesopusni utorak u Selcu se održava jedna posebna manifestacija, a to je mlaća prazne slame. Na mjestu Brdo skupljaju se žene koje donesu bremena slame, skuha se kava i donesu se bakarski baškoti, kojima se kasnije časte mještani. Dok se žene skupljaju na Brdu, mantinjada se skuplja na Placi te odlazi po njih. Na Brdu se formira kolona koja ide slijedećim redoslijedom: mantinjada, mlatačice, žene sa grabljama, žene sa ometom, žene u svečanoj narodnoj nošnji, bakarski baškoti i kava te maškare. Povorka kreće niz ulicu do Place i dolaze na rivu, gdje stave slamu te se oko mlatačica formira krug. Dok mlatačice mlate slamu pjevaju i stare pjesme, a na kraju se slama uspije zapaliti. Dok

slama gori, običaj Selčana je da gledaju u kojem smjeru ide plamen vatre. Ako ide prema kopnu, mjesto čeka „leto od zemlje“, a ako ide prema moru mjesto čeka „leto od ribe“, što je uvijek bolja opcija (Njavro, 2002: 48-58).

Slika br. 16 – Mlaća prazne slame

Izvor: Vlastita arhiva (24. 01. 2024.)

Igraju se tri kola; kolunati, hrvatski i selačko kolo.

Kolo kolunati pleše se u troje. U sredini stoji muškarac, ali može biti i žena, koji podigne ruke i uhvati ženu s njegove desne i lijeve strane. Tijekom plesa onaj koji stoji u sredini okreće žene s desne i lijeve mu strane.

Slika br. 17 – Plesanje kolunata

Izvor: Vlastita arhiva (24. 01. 2024.)

Kolo hrvatski pleše se u dvoje, a može i u četvero. Pleše se sitnim koracima na način da se noge izbacuju sa strane.

Selačko kolo pleše se u krug. Pleše se na način kretanja nogama naprijed pa povratak u natrag. Tijekom plesanja kola, jedna strana kola pjevajući postavlja pitanja, dok druga strana kola također pjevajući odgovara na to postavljeno pitanje. Naravno za sve postoji predodređen sadržaj.

5.6. ČISTA SREDA – PEPELNICA

Na čistu srijedu kraj je mesopusnoj ceremoniji. Mesopust, mantinjada i svi mještani nalaze se u Domu prosvjete. Mesopustu se čita presuda ili tzv. šentenca, u kojoj ga se optužuje za sve loše što se u Selcu dogodilo kroz godinu. U šentenci koja je pisana rimom opisuju se svi događaji, spominju se mještani, njihove dobre i loše strane. Kraj mesopusta stoji krvnik sa sabljom koji mu odrubljuje glavu, a ispred mesopusta su udovice, žene obučene u crninu koje se zalažu da mesopust ostane na životu. Kada mu se odrubi glava mantinjada i svi prisutni s mesopustom odlaze na Paladu gdje ga spaljuju.

Navečer se održava tzv. povičerica, odnosno zabava koja je namijenjena samo mladima koji su sudjelovali u mesopusnim događanjima te godine. Na povičerici svi mladi su oslobođeni od pogleda starijih te je upravo povičerica ona koja je spajala mlade. Djevojke bi dečkima oprostile sva zlodjela koja bi im oni napravili svake srijede dok su im krali stvari. Na povičerici se ponovno čita šentenca, a oni koji se prepoznaju dužni su ustati. Također je tradicija da ako se neka ljubav u Selcu dogodi za vrijeme maškara to se sazna devet mjeseci kasnije, kada se obilježava blagdan zaštitnice mjesta, svete Katarine ili po selački rečeno: „Ča mesopust da, Katarina oda“ (Njavro, 2002: 57-58).

6. MAŠKARE U DJEČJEM VRTIĆU RADOST U SELCU

U narodu je poznata uzrečica „na mladima svijet ostaje“ koju je selački vrtić ozbiljno shvatio. Uloga odgojitelja je da budu maštoviti i kreativni te da upravo to prenesu i na djecu. Tako su i selačke odgojiteljice djeci dale mogućnost da budu ono što žele i da ih upravo maškaranim običajima nauče štovanju tradicije njihovog mjesta.

Kao što smo već prethodno naveli, u Selcu se maškare održavaju zadnja tri tjedna prije Čiste srijede. Dječji vrtić u Selcu četvrtcima obilježava maškare. Uz uobičajene igre uvode se i maškarane pjesmice te se uče plesati tri tradicionalna kola u Selcu.

U grupama se izrađuju razne maske za lice, ali važno je napomenuti kako i sama djeca izrađuju svog mesopusta, lutku od slame, koji se na kraju maškara, odnosno na Čistu srijedu zapali u dvorištu vrtića. Također, formira se i kutić odnosno centar za maškaranje u koji svako dijete donosi masku i međusobno se razmjenjuju maske.

Slika br. 18 – Djeca u maškaranom centru

Izvor: <https://djecjivrticselca.hr/uspomene-2021-2022/> (08.08.2024.)

Tradicionalna jela karakteristična za maškaranu vrijeme su svakako fritule i puhanci. Djeca od kuće donose pokoji sastojak potreban za izradu fritula i puhanaca te uz pomoć odgojiteljica izrađuju fritule i puhance.

Za vrijeme maskara u Selcu, važna je mantinjada i selačka narodna nošnja pa se tako i u samom vrtiću razvija i potiče oblačenje tih odora kako bi djeca još od najranije dobi bila upućena u tradiciju svog mjesta.

Vrtić prisustvuje na raznim karnevalskim povorkama od kojih je važno istaknuti i Dječju karnevalsku povorku Riječkog karnevala za koji djeca zajedno s odgojiteljicama izrađuju maske, a dječji karneval kod djece potiče kreativnost te rad ruku koji su bitni za razvoj djeteta.

6.1. MAŠKARE U DUDAČIMA

Tri uzastopna četvrtka, djeca su u vrtić dolazila odjevena u svoje omiljene kostime. Ti su dani bili posebno veseli, a s osmijehom su u vrtić ulazili mališani maskirani u princeze, Else, gusare, kuhare i brojne druge likove.

U prostorijama vrtića provodile su se razne kreativne aktivnosti, poput izrade maski od kaširanog novinskog papira koje su djeca kasnije oslikavala temperama. Nakon jutarnjih radionica, okupljanje se odvijalo u holu vrtića gdje su zajedno s grupama "Šareni svijet" i "Delfini" uživali u maskenbalu, natjecateljskim igrama, a za stariju djecu organizirana je i tombola. Maskirane odgajateljice pozivale su djecu da predstave svoje kostime na "pozornici", omogućujući svakom djetetu da pokaže svoju masku. Nakon plesa i igara, uslijedio je najdraži dio dana – ukusne fritule koje su pripremile vrijedne kuharice vrtića.

Slika br. 19 – Maškare u Dudačima

Izvor: <https://radost-crikvenica.hr/maskare-u-dudacima/> (10.09.2024.)

6.2. MAŠKARE U DELFINIMA

Zadnji dani ovogodišnjih maskara donose polagani oproštaj grupe Delfini od ovog veselja. Kako je rekla mala Gita: "Vrijeme je da maskare malo odmore!" Nažalost! Više od mjesec dana maskare su bile dio našeg života, a svi su se aktivno uključili – roditelji su marljivo prikupljali kostime, dok su djeca kreativno osmišljavala svoje maske.

Posebno je zabavno bilo tijekom tradicionalnih selačkih četvrtaka: Tusti, Rusti i Poberuhi. Djeca su pokazala kako dobro poznaju selačku maškaranu tradiciju te su uspješno organizirala i oponašala različite događaje. Izradili su vrtićku zastavu Mantinjade i svaki dan organizirali povorku unutar grupe. Djeca su također izradila svog mesopusta, kojem su nadjenuli ime Zločko.

Djeca su sudjelovala na dječjoj povorci u Crikvenici, karnevalu u Rijeci, a Karlo i Petar su se predstavili recitacijom "Maškare" na događaju Čakavsko maškarano zapolne.

Do sljedeće godine: Uz bubnjeve i muziku, opet ćemo složno slaviti maskare!

Slika br. 20 – Maškare u Delfinima

Izvor: <https://radost-crikvenica.hr/maskare-u-delfinima/> (10.09.2024.)

7. ZAKLJUČAK

Usmena zavičajna baština kao i kulturna zavičajna baština komponente su u očuvanju tradicije. Kako je Hrvatska u mnogočemu sačuvala baštinu, o tome govori i maleno mjesto Selce. Selce ima raznoliku tradiciju, a ona najduža je maškarana tradicija. I danas, nakon 150 godina, Selce svoju tradiciju njeguje i prenosi na mlađe naraštaje. Dokle će se ti običaji uspjeti održati zbog modernizacije vremena, ne zna se.

Rad se također osvrće na važnost očuvanja ovih tradicija u suvremenom kontekstu, posebice u radu s djecom u vrtiću, gdje se kroz igru i kreativne aktivnosti prenosi znanje o lokalnim običajima i jača osjećaj pripadnosti zajednici.

Ovaj pristup ne samo da potiče razvoj dječje mašte i socijalnih vještina, već ih i uči poštivanju kulturne baštine, čime se osigurava da se vrijednosti prenose na nove generacije.

Zaključno, Selce je primjer zajednice koja, unatoč modernizaciji, uspješno čuva i njeguje svoje tradicije, prenoseći ih na mlađe naraštaje. Ovaj rad naglašava važnost takvih inicijativa u očuvanju kulturnog identiteta i tradicije, te služi kao podsjetnik na vrijednosti koje maškare i slični običaji donose zajednici, od povezanosti i solidarnosti do poštovanja prema kulturnoj baštini.

Studentima bih preporučila odlazak u Selce, to maleno mjesto s bogatom tradicijom, ali posebice u maškarano vrijeme, kada se tamo mogu vidjeti neki nesvakidašnji događaji, ostavština naših predaka.

8. POPIS LITERATURE

Knjige

- Botica, S. (1995.) *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*. Zagreb: Školska knjiga
- Jurdana, V. (2015.) *Igri*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
- Opačić, V. , J. (2016.) *Hrvatski običaji i druge tradicije*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
- Njavro, M. (2003.) *Selce – povijest – kultura – umjetnost – prirodne ljepote*. Zagreb: Vjesnik d.d
- Maretić, M. Caktaš., J., *Zavičajna baština u funkciji očuvanja hrvatskog identiteta* , Zavičajna baština HNOS i kurikulum, Književni krug Split, 2007
- Njavro, M. (2002.) *Narodna nošnja i običaji Selca*. Zagreb: Vjesnik d.d

Mrežne stranice

- <http://www.selce.org/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=34m0GFv3xul>
- http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/selce-panorame_selce_0908-11-1067.jpg (Pristupljeno 08.08.2023.)
- <http://www.oleander.hr/Images/selce-grb.jpg>
- <https://kolekcionar.eu/photos/2b99483fdddc9697c1454671ec404233dce09226.jpg> (Pristupljeno 14. 01. 2024.)
- http://photos.uniline.hr/slikeobjekta/USEL-013/okolina_01xl.jpg (08.08.2024.)
- <http://www.selce.org/img/crkva1.jpg> (Pristupljeno 15.01. 2024.)
- http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/povijest-selce_0622-1682.jpg (Pristupljeno 15. 01. 2024.)
- http://www.kulturni-turizam.com/slike/kapela_sv_josipa.jpg (15. 01. 2024.)
- <http://www.klikcup.com/images/objects/721/stari-toc-mill.jpg> (Pristupljeno 15. 01. 2024.)
- http://hr-cro.com/PICTURES/croatia/kvarner/crikvenica_with_neighbourhood/selce/izvir_vode_polaca/DSC_4445_selce_izvir_vode_polaca_big.jpg (Pristupljeno 15. 01. 2024.)
- <http://www.selce.org/galerija3.html>

http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/maskare-selce_selce_1002-0719_feh.jpg (16. 01.2024.)

<https://djecjivrtic selca.hr/uspomene-2021-2022/> (Pristupljeno 08.08.2024.)

<https://radost-crikvenica.hr/maskare-u-dudacima/> (Pristupljeno 10.09.2024.)

<https://radost-crikvenica.hr/maskare-u-delfinima/> (Pristupljeno 10.09.2024.)

9. POPIS ILUSTRACIJA

Slika br. 1 – Panorama Selca; Izvor:

http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/selce-panorame_selce_0908-11-1067.jpg

Slika br. 2 – Grb Selca; Izvor: <http://www.oleander.hr/Images/selce-grb.jpg>

Slika br. 3 – Prvo kupalište u Selcu; Izvor:

<https://kolekcionar.eu/photos/2b99483fdddc9697c1454671ec404233dce09226.jpg>

Slika br. 4 – Plaža Rokan u Selcu; Izvor: http://photos.uniline.hr/slikeobjekta/USEL-013/okolina_01xl.jpg

Slika br. 5 – Župna crkva svete Katarine ; Izvor: <http://www.selce.org/img/crkva1.jpg>

Slika br. 6 – kapela svete Katarine; Izvor:

http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/povijest-selce_0622-1682.jpg

Slika br.7 – Kapela svetog Josipa; Izvor: http://www.kulturni-turizam.com/slike/kapela_sv_josipa.jpg

Slika br. 8 – Toč, mlin za masline; Izvor: <http://www.klikcup.com/images/objects/721/stari-toc-mill.jpg>

Slika br. 9 – Polača; Izvor: http://hr-cro.com/PICTURES/croatia/kvarner/crikvenica_with_neighbourhood/selce/izvir_vode_po_laca/DSC_4445_selce_izvir_vode_polaca_big.jpg

Slika br. 10 – Selčanke u narodnoj nošnji; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 11 – Selčan u narodnoj nošnji; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 12 – Selačka mantinjada u prošlosti i danas; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 13 – Selačke mažuretkinje u prošlosti i danas; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 14 – Selačka mantinjada s mažuretkinjama i narodnim nošnjama; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 15 – Mesopust, lutka od slame; Izvor: http://www.rivieracrikvenica.com/sites/default/files/maskare-selce_selce_1002-0719_feh.jpg

Slika br. 16 – Mlaća prazne slame; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 17 – Plesanje kolunata; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 18 – Djeca u maškaranom centru; Izvor: Vlastita arhiva

Slika br. 19 – Maškare u Dudačima; Izvor: <https://radost-crikvenica.hr/maskare-u-dudacima/>

Slike br. 20 – Maškare u Delfinima; Izvor: <https://radost-crikvenica.hr/maskare-u-delfinima/>